

Voorlichtingsdocument inzicht OR
in zeggenschapsverhoudingen
in een multinationale
onderneming

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Juli 2014, Sociaal-Economische Raad

Voorlichtingsdocument over wijziging in artikel 31 WOR

(informatieverplichtingen voor internationale concerns)

Ondernemingsraden weten lang niet altijd hoe de zeggenschapsverhoudingen in een internationaal concern liggen. Met de wijziging van de Wet op de ondernemingsraden (WOR) per 19 juli 2013 is het informatierecht van de ondernemingsraad (OR) uitgebreid tot de internationale zeggenschapsverhoudingen. Hierna volgt een nadere uitleg hierover.

Achtergrond van het nieuwe lid 3 van artikel 31 WOR

Naarmate een onderneming zich meer en meer internationaal vertakt en besluitvormingsprocessen in toenemende mate plaatsvinden op internationaal concernniveau, onttrekt de besluitvorming zich navenant in toenemende mate aan het bereik van Nederlandse medezeggenschapregelingen. Door het zogenoemde 'territorialiteitsbeginsel' heeft Nederlandse wetgeving – en dus ook de WOR – namelijk geen gelding buiten de nationale grenzen. Wel is de WOR volledig van toepassing op bedrijven die in Nederland gevestigd zijn, ook al zit de leiding in het buitenland. Over het algemeen is het wel mogelijk de stem van de Nederlandse werknemers door te laten klinken en de gevolgen van in het buitenland genomen beslissingen aan de orde te stellen, in ieder geval bij de lokale bestuurders.

De ondernemingsraad (OR) weet echter niet altijd hoe de zeggenschapsverhoudingen in een internationaal concern liggen. Het tweede lid van artikel 31 WOR geeft aan dat de ondernemer de OR moet informeren over de zeggenschapsverhoudingen binnen de organisatie. Uit deze tekst wordt evenwel onvoldoende duidelijk tot hoever deze informatie zou moeten reiken. Toen deze bepaling namelijk in de wet werd opgenomen, kwamen internationale vertakkingen in het bedrijfsleven beduidend minder vaak voor dan nu.

Het nieuwe lid 3 van artikel 31 WOR

Sinds 9 juli 2013 heeft artikel 31 WOR een nieuw derde lid, dat luidt:

“Het tweede lid, onderdeel d, strekt zich ook uit tot de ondernemer die deel uitmaakt van een internationale groep van ondernemingen. Het tweede lid, onderdeel e, strekt zich ook uit tot de ondernemer die anders dan uit hoofde van zeggenschapsverhoudingen als bedoeld in de vorige zin, duurzame betrekkingen met buitenlandse ondernemers of instellingen onderhoudt.”

Dit lid maakt onderdeel uit van artikel 31 dat gaat over het algemene informatierecht van de OR. Het artikel zelf maakt weer onderdeel uit van het hoofdstuk uit de WOR dat in algemene zin de informatieverstrekking aan de OR regelt.

Het tweede lid, waar het nieuwe derde lid naar verwijst, betreft het zogenaamde 'passieve informatierecht' van de OR. Het is informatie die de ondernemer uit eigen beweging, dus zonder dat de OR daarom hoeft te vragen, aan de OR moet verstrekken. Concreter in dit geval: de ondernemer moet bij het begin van iedere zittingsperiode (van de gehele OR of van een gedeelte van de OR) aan de OR schriftelijk informatie verstrekken met betrekking tot enkele belangrijke juridische en organisatorische aspecten van de onderneming. Het gaat dan om de gegevens die genoemd staan in de leden 2 en 3 van artikel 31 WOR.

Het nieuwe lid 3 van artikel 31 geeft nu aan *hoeveel* informatie over het concern de ondernemer moet geven: de OR heeft ook recht op informatie over de internationale zeggenschapsverhoudingen. De OR moet immers op de hoogte zijn van de wijze waarop de zeggenschap binnen het concern is geregeld, en van de naam en woonplaats van degene die de feitelijke zeggenschap over de Nederlandse onderneming kan uitoefenen. Omdat de bestuurder van deze Nederlandse onderneming – degene die de feitelijke zeggenschap kan uitoefenen – de gesprekspartner voor de OR is, moet voor de OR duidelijk zijn in hoeverre de lokale bestuurder zeggenschap heeft binnen de concernverhoudingen.

Deze informatie kan ertoe bijdragen dat de OR tijdig invloed kan uitoefenen, ook wanneer besluiten tot bijvoorbeeld een reorganisatie worden genomen door een moederbedrijf dat buiten Nederland zetelt.

Juist die tijdsfactor is belangrijk voor de rol die de OR kan spelen. Onbekendheid met of onduidelijkheid over de zeggenschap binnen het internationale concern dient niet als gevolg te hebben dat de OR te laat of geen gebruik kan maken van zijn bevoegdheden.

Het belang van informatieverstrekking in internationaal verband

Het belang van informatie voor een OR is zeer groot. Een OR kan niet optimaal gebruikmaken van de hem toegekende rechten wanneer de achterliggende informatie voor hem niet beschikbaar is. Informatie is nodig voordat de OR tot besluitvorming kan overgaan.

Het nieuwe lid 3 van artikel 31 WOR – het verstrekken van meer informatie – kan niet worden gezien als dé oplossing voor alle problemen van een OR binnen een internationaal concern. Wel is het de meest vergaande verplichting die kan worden opgelegd aan de Nederlandse ondernemer die deel uitmaakt van een internationaal concern. Van belang is dat duidelijk is waarop de bestuurder van de Nederlandse (dochter)onderneming binnen het concern wel en niet meer kan worden aangesproken. Wie als bestuurder in concrete gevallen zeggenschap heeft en aanspreekpunt is, moet al duidelijk zijn vóórdat zich een ‘crisis’situatie voordoet, bijvoorbeeld als de moedermaatschappij in het buitenland besluit tot een reorganisatie die ook de Nederlandse dochteronderneming(en) treft.

Daarnaast kan tijdige informatie over de zeggenschapspositie van de Nederlandse bestuurder er ook toe leiden langs andere kanalen van de (buitenlandse) besluitvorming uitsluitel te zoeken, bijvoorbeeld door contacten met de raad van commissarissen. Op die manier is de medezeggenschap uit anderen hoofde geïnformeerd over de koers van het concern en de mogelijke gevolgen voor de Nederlandse onderneming daarbinnen.

Dat de OR goed geïnformeerd is en weet welke bestuurder aanspreekpunt is, is ook van belang voor de overlegvergadering met de ondernemer/bestuurder, die mede dient om de algemene gang van zaken en het financieel-economisch en het sociaal beleid te bespreken (artikelen 23 en 24 WOR).

In artikel 16 WOR is nog bepaald dat de OR, wanneer de onderneming in stand wordt gehouden door een naamloze of besloten vennootschap, een coöperatie of een onderlinge waarborgmaatschappij, een of meer commissarissen kan uitnodigen tot het bijwonen van een overlegvergadering. Wordt de onderneming in stand gehouden door een vereniging of stichting, dan kunnen een of meer bestuursleden van de vereniging of stichting worden uitgenodigd of – als het bestuur de directie vormt – een of meer leden van de raad van toezicht. De OR kan deze personen ook uitnodigen aanwezig te zijn bij de OR-vergadering. Artikel 24 lid 2 WOR geeft aan dat de genoemde personen in beginsel verplicht zijn om de overlegvergadering bij te wonen waarin de algemene gang van zaken van de onderneming wordt besproken.

De hiervoor bedoelde commissarissen en bestuursleden moeten overigens niet alleen aanwezig zijn bij de – in artikel 24 WOR genoemde – halfjaarlijkse overlegvergaderingen waarin de algemene gang van zaken wordt besproken, maar ook bij de vergadering waarin overleg plaatsvindt over een voorgenomen besluit als bedoeld in artikel 25 lid 1 WOR. In ieder geval is het dan goed om te weten welke bestuurder binnen het concern nog wel of juist niet kan worden aangesproken en uitgenodigd.

Overigens is het zo dat wanneer de onderneming in stand wordt gehouden door een vennootschap die een dochter- (of kleindochter-)vennootschap is van een andere vennootschap, de verschijningsplicht niet rust op de commissarissen van de dochter- (of kleindochter)vennootschap, maar op de bestuurders van de moeder- (of grootmoeder) vennootschap.

Wanneer de moedervennootschap een in het buitenland gevestigde rechtspersoon is, kunnen de bestuurders van deze rechtspersoon zich in de overlegvergadering met de OR van de dochtervennootschap laten vertegenwoordigen door de concernfunctionaris die toezicht houdt op – en dus regelmatig contact heeft met – het bestuur van de Nederlandse dochtervennootschap.

Hoe kan de informatieverstrekking goed verlopen?

Hoe realiseert de OR dat hij op de hoogte is van de wijze waarop de zeggenschap binnen het concern geregeld is, én waarop de bestuurder van de Nederlandse onderneming binnen het concern nog wel en niet meer kan worden aangesproken?

De OR (de groepsondernemingsraad (GOR) en de centrale ondernemingsraad (COR) daaronder begrepen) en de ondernemer kunnen daarover afspraken met elkaar maken. Die afspraken kunnen op verschillende manieren gestalte krijgen. Ze kunnen mondeling worden gemaakt, maar de afspraken kunnen ook schriftelijk worden gemaakt. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van een verslag of de notulen van de overlegvergadering, waarin de toezegging of afspraak wordt vastgelegd. Een andere manier is om de afspraak vast te leggen in een convenant of een overeenkomst. In ieder geval verdient het aanbeveling afspraken – in een of andere vorm – schriftelijk vast te leggen.

Voor schriftelijke afspraken tussen de ondernemer en de OR bevat de WOR in artikel 32 lid 2 een specifieke voorziening, vooral bedoeld om die afspraken een duidelijke juridische status te geven: wat is bepaald bij een schriftelijke afspraak tussen ondernemer en OR op basis van artikel 32 lid 2 WOR (vaak aangeduid als de ondernemingsovereenkomst), geldt als bepaald 'krachtens de wet'. Dit betekent onder meer dat de geschillenregeling van artikel 36 WOR van toepassing is. Partijen kunnen daarnaast besluiten om mediation, arbitrage of bindend advies af te spreken en dat in de ondernemingsovereenkomst schriftelijk vastleggen.

Daarnaast kunnen de ondernemer en de OR zelf samen afspraken maken over informatieverstrekking die verder gaat dan waartoe artikel 31 WOR de ondernemer verplicht.

Het is verder verstandig om afspraken te maken over de aanwezigheid van commissarissen en bestuursleden in de tweemaal per jaar te houden overlegvergadering waarin de algemene gang van zaken (en de te verwachten advies- en instemmingsplichtige aangelegenheden) aan de orde komen¹. Hoewel de commissarissen en bestuursleden in principe verplicht zijn bij de overlegvergaderingen aanwezig te zijn (artikel 24 lid 2 WOR), kunnen de ondernemer en de OR in een bepaald geval besluiten (en dat schriftelijk vastleggen) om de aanwezigheidsverplichting niet toe te passen.

Verder zijn ook afspraken te maken en schriftelijk vast te leggen over de aanwezigheid van commissarissen en bestuursleden in andere dan de in artikel 24 WOR bedoelde overlegvergaderingen.

Bijlage

In de bijlage zijn opgenomen:

- een korte uitleg over enkele begrippen;
- een korte uitleg over de in het nieuwe lid 3 gebruikte terminologie;
- een nadere uitleg over de inhoud van lid 2 onderdelen d en e.

Bijlage

Enkele begrippen in artikel 31 WOR

In artikel 31 WOR staat een aantal begrippen genoemd, waarvan de betekenis hieronder kort is aangeven.

Ondernemer

Dit is de natuurlijke persoon of de rechtspersoon die een onderneming in stand houdt.

Rechtsvorm

De rechtsvorm is de juridische status van de ondernemer. De ondernemer kan een natuurlijk persoon zijn en als zodanig eigenaar zijn van de onderneming; hij drijft dan een eenmanszaak. De ondernemer kan ook de rechtsvorm hebben van een vennootschap onder firma, een maatschap of commanditaire vennootschap, of een privaatrechtelijke rechtspersoon zijn zoals een naamloze vennootschap, besloten vennootschap, stichting, vereniging, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij of kerkgenootschap. De ondernemer kan ook een publiekrechtelijke rechtspersoon zijn en zelfs een buitenlandse rechtsvorm hebben. Ook op ondernemingen die in Nederland in stand worden gehouden door een buitenlandse ondernemer is de WOR van toepassing.

Onderneming

Een onderneming is "elk in de maatschappij als zelfstandige eenheid optredend organisatorisch verband waarin krachtens arbeidsovereenkomst of krachtens publiekrechtelijke aanstelling arbeid wordt verricht", aldus artikel 1 lid 1 onder c WOR. Concreet kan een onderneming zijn: een fabriek of werkplaats, een winkel, een kantoor, een bijkantoor of een filiaal, maar ook een Nederlandse vestiging of filiaal van een buitenlands concern. Kortom, iedere arbeidsorganisatie die zich in het maatschappelijk verkeer als zelfstandige eenheid presenteert.

Bestuurder

Een bestuurder is degene die alleen dan wel tezamen met anderen in een onderneming rechtstreeks de hoogste zeggenschap uitoefent bij de leiding van de arbeid.

¹ Zie voor meer over de overlegvergadering (artikel 24 WOR) Bijlage I bij het Voorbeeldreglement OR, http://www.ser.nl/~media/files/internet/publicaties/overige/2010_2019/2010/b28531/geactualiseerde_bijlagen/b28531-formulier--vbreglement-bijlage-i.ashx

Specifieke begrippen in lid 3 van artikel 31 WOR

Internationale groep van ondernemingen

In de praktijk wordt voor dit groepsbegrip ook wel de term concern gebruikt. Een internationale groep van ondernemingen valt dan te omschrijven als een 'internationaal concern'. Het begrip 'concern' is niet een juridische term, maar meer een economisch verschijnsel. In de literatuur wordt een concern wel gedefinieerd als een groep met elkaar verbonden rechtspersonen of vennootschappen die zijn gericht op duurzame deelneming aan het economisch verkeer².

De vorming van een concern houdt dus in dat ondernemingsactiviteiten zijn ondergebracht in verschillende rechtspersonen of vennootschappen. Deze rechtspersonen/vennootschappen zijn met elkaar verbonden. Kenmerk van een concern is dat er sprake is van een centrale leiding. Dit geldt zowel voor Nederlandse als internationale concerns. Een Nederlands concern kan worden aangeduid als een organisatie van rechtspersonen/vennootschappen waarvan de leiding zich in Nederland bevindt. Bij een internationaal concern bevindt de centrale leiding zich in het buitenland; daar worden de (bestuurs) besluiten genomen. Hetzelfde geldt voor het specifieke fenomeen van de zogenaamde 'Nederland-constructie', waarbij internationale ondernemingen van Nederlandse oorsprong een internationale holding construeren waaronder een Nederlandse werkmaatschappij wordt gehangen. De 'moedermaatschappij' wordt daarmee een 'dochteronderneming'. De (C)OR overlegt dan voortaan met de directeur in Nederland; op het niveau van de Raad van Bestuur van de internationale holding – waar de belangrijke besluiten worden genomen – ontbreekt de (nationale) medezeggenschap.

Duurzame betrekkingen

Dit zijn contacten/relaties/overeenkomsten die de ondernemer voor langere tijd onderhoudt/aangaat en die van belang kunnen zijn voor het voortbestaan van de onderneming. Denk daarbij aan de bank die een doorlopend krediet verstrekt, belangrijke afnemers en leveranciers, subsidieverleners, etc.

Buitenlandse ondernemingen

Dit betreft zowel de categorie ondernemingen die buiten Nederland gevestigd zijn alsook de categorie ondernemingen met een niet-Nederlandse rechtsvorm die wel in Nederland

gevestigd zijn. Een onderneming uit het buitenland kan dus ook ondernemen in Nederland. Een Engelse Private Limited Company (Ltd) kan bijvoorbeeld een restaurant hebben in Nederland. Andere voorbeelden van buitenlandse vennootschappen zijn de Duitse GmbH, Franse SA en Delaware Corporation uit de VS.

Wat houden lid 2 onderdelen d en e van artikel 31 in?

Onderdeel d luidt:

“De ondernemer is verplicht aan de ondernemingsraad bij het begin van iedere zittingsperiode schriftelijk gegevens te verstrekken omtrent:

(...)

d. indien de ondernemer deel uitmaakt van een aantal in een groep verbonden ondernemers: de ondernemers die deel uitmaken van die groep, de zeggenschapsverhoudingen waardoor zij onderling zijn verbonden, alsmede de naam en de woonplaats van degenen die tengevolge van de bedoelde verhoudingen feitelijke zeggenschap over de ondernemer kunnen uitoefenen.”

Onderdeel e luidt:

“De ondernemer is verplicht aan de ondernemingsraad bij het begin van iedere zittingsperiode schriftelijk gegevens te verstrekken omtrent:

(...)

e. de ondernemers of instellingen met wie de ondernemer, anders dan uit hoofde van zeggenschapsverhoudingen als bedoeld onder d, duurzame betrekkingen onderhoudt die van wezenlijk belang kunnen zijn voor het voortbestaan van de onderneming, alsmede de naam en de woonplaats van degenen die ten gevolge van zodanige betrekkingen feitelijke zeggenschap over de ondernemer kunnen uitoefenen.”

Zeggenschap is de mogelijkheid om feitelijk of op basis van een juridische hoedanigheid beslissende invloed uit te oefenen op de activiteiten van een onderneming³. De zeggenschap berust uiteindelijk bij diegenen die, op grond van hun bevoegdheden, een doorslaggevende invloed kunnen hebben op de benoeming van de meerderheid van de leden van de centrale ondernemingsleiding⁴.

³ Artikel 26 Mededingingswet.

⁴ Dorresteyn en Van het Kaar (2012) *De juridische organisatie van de onderneming*, p. 5.

² Bartman en Dorresteyn (2009) *Van het concern*, p. 1 e.v.

Zeggenschapsverhouding is het verband dat bestaat tussen een moederonderneming en een of meer dochterondernemingen, oftewel de machtsverhoudingen binnen het concern, waarbij enerzijds de invloed van de moedermaatschappij op door de dochtervennootschap(pen) te nemen besluiten en anderzijds de eigen verantwoordelijkheid van (het bestuur van) de dochtervennootschap(pen) centraal staat.

De combinatie van stemmenmeerderheid, de bevoegdheid om bestuurders te kunnen benoemen of ontslaan en het instructierecht geven de moedermaatschappij vaak de hoogste zeggenschap. Niet zelden zetelt de moedermaatschappij van een groot concern buiten Nederland. Of een moedermaatschappij in het buitenland of in Nederland gevestigd is, is niet van invloed op de zeggenschap.

Wie heeft feitelijke zeggenschap in een organisatie?

Dit mag gelezen worden als: degene(n) die belast is/zijn met het bestuur van de (moeder) vennootschap⁵. ■

⁵ Honée (1981) *Concernrecht en medezeggenschapsregelingen*, p. 110.